

Villa Ditlev-Simonsen

Introduksjon

Villa Ditlev-Simonsen i Hoffsjef Løvenskiolds vei 32 på Ullern i Oslo er tegnet av Ove Bang etter bestilling fra Johan I. Ditlev-Simonsen. Bygningen stod ferdig i 1937 og er i dag residensen til den amerikanske ministerråd. Beskrevet av Sigfried Giedion som "like godt som Le Corbusier", etablerte Villa Ditlev-Simonsen Bang som en av 1930-årenes fremste villa-arkitekter, og den internasjonalt anerkjente bygningen er blitt stående som et hovedverk innen norsk modernisme, eller "funksjonalisme" som retningen ofte blir kalt i en nordisk kontekst.¹

Ove Bang (1895-1942), arkitekt

Arkitekt Ove Bang studerte ved arkitekturavdelingen på Høyskolen i Trondheim (NTNU) i perioden 1913 til 1917. Etter uteksaminering, begynte Bang som assistent hos Magnus Poulsson (1881-1958) før han i 1919 flyttet til Rjukan for å arbeide for Norsk Hydro ved Rjukan byanlegg. I 1922 etablerte han her sin egen praksis, og bygningene han tegnet mens han bodde på Rjukan inkluderer en rekke eneboliger samt sorenskrivergården, politimesterboligen og fjellbanens stasjonsbygning.

Bangs arkitektur fra tiden hos Poulsson og på Rjukan er en blanding av nyklassisisme og nasjonale tradisjoner, som var de dominerende stilretningene i norsk arkitektur i de første tjue årene av 1900-tallet. For Bang endret dette seg da han på en studiereise til Nederland med Arkitektforeningen i 1928 fikk oppleve de modernistiske byggene til Willem Marinus Dudok (1884-1974), J. J. P. Oud (1890-1963), Johannes Brinkman (1902-1949) og Leendert van der Vlugt (1894-1936). I følge hans samtidige biografier, arkitektene Gudolf Blakstad og Herman Munthe-Kaas, betydde turen et gjennombrudd for Bangs arkitektoniske visjon.² Det var de hollandske arkitektenes klare og enkle volumer og rene, dekorfrie fasader som tiltrakk Bang. I tillegg likte Bang deres frie bruk av materialer, som han blant annet så i Brinkman og van der Vlugts fabrikk for Van Nelle i Rotterdam, en skjellettkonstruksjon i betong, bekledd med store glassflater. Bangs hus i Villaveien 10 på Rjukan fra 1930 - en av de første bygningene han tegnet etter studieturen til Nederland - viser Bangs nye, modernistiske tilnærming til arkitekturen. Bestående av klare kubiske volumer, flatt tak og enkle vegger med store vinduer, har huset verken klassiske eller nasjonale referanser.

I 1930 flyttet Bang praksisen sin til Oslo hvor han kontinuerlig mottok oppdrag. Her ble Bang snart involvert i samtidens boligpolitikk og med sin sosialistiske overbevisning var han en uttalt kritiker av arkitektstandens enfoldige interesse for monumentalarkitektur framfor boligproblemer og menneskers levekår. I 1935 ble han formann i Fritt Arkitektlag, en organisasjon stiftet av arkitekter som i protest hadde meldt seg ut av Norske Arkitekters Landsforbund. Som leder for denne organisasjonen tok Bang opp kommunale bygningsvedtekter og fornyelse av norsk boligplan i et forsøk på å heve den generelle standarden på boliger.

¹ Sigfried Giedion sitert i Norberg-Schulz, Christian. "Fra nasjonalromantikk til funksjonalisme. Norsk arkitektur 1914-1940", Christian Norberg-Schulz, Trygve Nergaard, Even Hebbe Johnsrud og Alf Bøe (red.), Norges Kunsthistorie, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S, 1983, bind 6, kap. 1, s. 77.

² Blakstad, Gudolf og Herman Munthe-Kaas. *Arkitekt Ove Bang. Hans læreår og virke*, Oslo: Jacob Dybwads Forlag, 1943, s. 47.

Bangs sosiale engasjement kom til uttrykk blant annet i et boligblokkprosjekt han utførte for OBOS i Iladalen i 1935. Inspirert av Le Corbusiers prinsipper for byplan og sosial boligbygging, foreslo Bang en ca. 30 meter høy blokk med små boligceller i grønne omgivelser, der hensikten var å skape det Bang kalte “en sund og billig bolig” for de mange.³ Dette var en ren funksjonalistisk bygning som, fri for dekor og referanser til foregående epoker, besto av en skjellettkonstruksjon med standardiserte boligceller der skyvevegger og klappsenger skulle gjøre boenhetene mer plasseffektive.

Mellom 1933 og 1940 utførte Bang også en håndfull større byggeoppdrag. Blant annet vant han, i samarbeid med den tjekkiske arkitekten og tidligere Le Corbusier disippel Jan Reiner, konkurransen om Oslos nye tinghus i Grubbegata i 1936. Samme år begynte Bang arbeidet med Samfunnshuset på Arbeidersamfunnets plass i Oslo, et kontorbygg tegnet for Oslo Arbeidersamfunn som videre rommet en restaurant, butikker og kinolokale. I tillegg tegnet Bang Folkebiblioteket i Sarpsborg og en forsamlingsal og hotell for Det Norske Lutherske Indremisjonsselskap.

Tross de ulike oppdragene han hadde gjennom sin karriere, er det likevel villaen han produserte mest av og ble mest kjent for. Mellom 1930 og 1940 tegnet han mer enn tretti eneboliger som ble oppført i Oslo spesielt, men også andre steder som Rjukan og Sarpsborg. Av arkitekturhistorikere regnes Villa Ditlev-Simonsen som et høydepunkt i Bangs oeuvre, og bygningen demonstrerer i første omgang arkitektens fascinasjon for Le Corbusier og modernismen.

Johan I. Ditlev-Simonsen, byggherre

Skipsreder Johan I. Ditlev-Simonsen, en framtrødende mann innen norsk nærings- og kulturliv, bestilte i 1937 en villa fra Bang. Ditlev-Simonsen var en tilhenger av modernismen og, i følge Wenche Findal, ga han Bang frie tøyler til å “eksperimentere med avantgardistiske modeller” i utformingen av det som skulle bli en bolig for familie og representasjon.⁴ I 1949 solgte Ditlev-Simonsen villaen til USAs regjering. Bygningen har siden vært i deres eie.

Villa Ditlev-Simonsen

Et svevende hvitt rektangulært prisme hvilende på pilotis i en tilbaketrukket underetasje, Villa Ditlev-Simonsen minner uunngåelig om *Villa Savoye*, Le Corbusiers kjente modernistiske enebolig i Poissy, Frankrike. Samtidig har bygningen lokale elementer i seg. Mens elevasjonen kan minne om norske stabbur,⁵ tilførte Bang hovedbygningens frontfasade en tilbaketrukket balkong som han selv kalte “svalgang”. I tillegg brukte han noe lokalt materiale, da terrassen og plassen foran hovedfasaden er lagt i grå naturstein, som bryter med den hvitkalkede jernbetongen i bygningskomplekset. Christian Norberg-Schulz hevder også at den diskre inngangen er et “norsk” trekk, som samsvarer med

³ Bang, Ove og Reiner, Jan. “Boligprosjekt for OBOS”, i *Byggekunst* 77/4, 1995, 230-233, s. 230.

⁴ Findal, Wenche. “Avantgarde arkitekturens metamorfose. Fra internasjonale modeller til norske hus, belyst med Ove Bangs prosjekter”, i Wenche Findal (red.), *Nordisk funksjonalisme. Det internasjonale og det nasjonale*, Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1995, 159-175, s. 163.

⁵ Foreslått i Norberg-Schulz, Christian. “Fra nasjonalromantikk til funksjonalisme. Norsk arkitektur 1914-1940”, Christian Norberg-Schulz, Trygve Nergaard, Even Hebbe Johnsrud og Alf Bøe (red.), *Norges Kunsthistorie*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S, 1983, bind 6, kap. 1, s. 77-78.

nordmenns “mangel på sans for representasjon”.⁶ Kombinasjon av internasjonal modernisme og lokal tradisjon går igjen i flere av Bangs villaer. Den løse modernismen og særegne karakteren i arkitekturen var noe Bang hadde fra Le Corbusier, som framhevet arkitektens rett til å “dike” sin egen arkitektur.⁷

Fasade, plan og funksjon

Villa Ditlev-Simonsen var et hus for bolig og representasjon, og komplekset består av en høy hovedbygning for herskap og gjester, samt en lavere, to-etasjes fløy som opprinnelig var garasje og tjenerrom. På en 4859 kvadratmeter skrånende tomt, står villaen plassert mellom løv- og grantrær. Mens bygningens hvite eksteriør og skarpe geometriske volumer bryter med de organiske formene i de grønne omgivelsene, er det elementer i villaen som knytter den til den omkringliggende naturen. Frontfasadens utstikkende terrassesokkelen i grovhugget naturstein samt pilotis' repetisjon av trestammene rundt skaper en sammenheng mellom arkitektur og natur. På bakkeplan, synes også naturen å fortsette inn i bygningen, da store vindusflater fra gulv til tak skaper en flytende overgang mellom rom og hage. Den luftige lettheten som karakteriserer grunnivået i frontfasaden holdes i sjakk av den hvite, rektangulære “kuben” som ligger over og presser bygningen mot bakken. Det øvre nivået er en klar motpol til underetasjens åpenhet: med kun en smal åpning for svalgang og vindusbånd, synes den tette betongkuben å atskille seg fra omgivelsene og stenge naturen ute med sin hvite monumentalitet.

I den opprinnelige planen, gjenspeilet hovedfasadens utforming i grove trekk etasjenes og rommenes funksjon. Bak det åpne grunnivået i hovedbygningens fasade var representasjonsrom i form av flere stuer, mens blokken over pilotis inneholdt fire soverom. Oppdelingen av fasadens grunnivå med en opphøyd terrasse og et lavt vindu bak trappen på den siden og et høyt panoramavindu på den andre, antyder den mer komplekse indre organiseringen av rommene. Bak glassfasadene var flere stuer i forskjellig plan. Nederst var en stor peisestue delvis nedsunken i bakken. Forbundet med en trapp fra peisestuen var neste etasje, veststuen - husets hovedrom - på 70 kvadratmeter. Dette rommet strakk seg over halvannet plan og lå bak panoramavinduet i hovedfasaden. I en gallerietasje et halvplan over veststuen og adskilt fra denne med en brystning i stål lå spisestuen, som også var i direkte tilknytning til den opphøyde terrassen utenfor.

Materiale og konstruksjon

Villa Ditlev-Simonsen er hovedsakelig en massiv konstruksjon i jernbetong tross bruken av pilotis i frontfasaden på hovedbygget og som støtte under deler av tjenerfløyen, i tillegg til et par søyler inne i bygningen. Som en av de første arkitektene i Norden brukte Bang jernbetong i stede for pusset tegl i villa-arkitekturen. I likhet med arkitekter internasjonalt, kan Bang ha ment at fabrikert stein som pusset tegl var “materialforfalskneri”, og derfor ha valgt jernbetong, et materiale som ble mye brukt i hvite, modernistiske bygninger på kontinentet.⁸ Samtidig er ikke bygningen et uforbeholdent eksempel på modernismens uttalte ærlighet og tese om at form følger funksjon, da pilotis i hovedbyggets frontfasade

⁶ Norberg-Schulz, Christian. “Fra nasjonalromantikk til funksjonalisme. Norsk arkitektur 1914-1940”, Christian Norberg-Schulz, Trygve Nergaard, Even Hebbe Johnsrud og Alf Bø (red.), Norges Kunsthistorie, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S, 1983, bind 6, kap. 1, s. 78.

⁷ Findal, Wenche. “Biografiske nøkler til Ove Bangs modernisme”, i *Byggekunst* 77/4, 1995, 226-229, s. 229.

⁸ Findal, Wenche. *Norsk modernistisk arkitektur. Om funksjonalismen*, Oslo: J.W. Cappelens forlag a.s., 1995, s. 87.

ikke er bærende, men snarere et dekorativt element. I tillegg var Bang antageligvis inspirert av Le Corbusiers manifest *Fem punkter for en ny arkitektur* (1926), som fremhevet skjellettkonstruksjon med søyler og fri plan. Bruken av pilotis synes videre å understreke villaens stilistiske tilhørighet blant internasjonale modernistiske bygninger som Le Corbusiers Villa Savoye og Mies van der Rohes Villa Tugendhat (1930).

Verksliste eneboliger Ove Bang⁹

1930

Villa Barth-Olsen, Villaveien 10, Rjukan

1931

Villa, Sørkedalsveien 96, Oslo

Villa, Sørbyhaugen 5, Oslo

Villa Stousland I, Borgestadveien 15, Oslo

1932

Villa, Solhageveien 7, Porsgrunn/Eidanger

Villa Schanche, Anne Maries vei 18, Oslo

Tomannsbolig Ullern, Oslo

1933

Villa Simonsen, Holtveien 23, Tromsø

Tre dobbelthus, Havegaten, Sarpsborg

Villa Kreyberg, Generallunden 5, Oslo

Villa Fauchald, Blommenholmveien, Oslo

1934

Grindabebyggelse, Sarpsborg

Villa, Sandefjord

Villa Holby, Fana

Villa Helland, Hamborgveien 25, Oslo

Villa Salvesen, Tuengen allé 10D, Oslo

1935

Villa Andvik, Thranes gate 29, Sarpsborg

Stadionbebyggelse, Sarpsborg

Bolig og butikk, Nordbergveien 51, Oslo

Villa Stephansen, Dagaliveien 12, Oslo

1936

Villa Sørensen, Vækerøveien 59, Oslo

Villa Winsnes, Holmenveien 87, Oslo

1937

Villa på Landøy, Mandal

Villa Hansen, Holsteinsveien 7, Oslo

Villa Steen, Nypeveien 6, Oslo

Villa Stousland II, Holsteinveien 9, Oslo

⁹ Hentet fra "Ove Bang. Biografisk data, liste over prosjekter og utførte arbeider, indeks til Ove Bang i Byggekunst", *Byggekunst* 77, nr. 4, 1995, 223-225, s. 223.

Villa Imset, Holgerlystveien 10B, Oslo
Villa Ditlev-Simonsen, Hoffsjef Løvenskioldsvei 32, Oslo

1938
Sommerbolig Kongeskogen, Bygdøy, Oslo

1940
Våningshus, Jevnaker

Litteratur

Bang, Ove og Reiner, Jan. "Boligprosjekt for OBOS", i *Byggekunst* 77/4, 1995, 230-233.

Blakstad, Gudolf og Herman Munthe-Kaas. *Arkitekt Ove Bang. Hans læreår og virke*, Oslo: Jacob Dybwads Forlag, 1943.

Findal, Wenche. "Avantgarde arkitekturens metamorfose. Fra internasjonale modeller til norske hus, belyst med Ove Bangs prosjekter", i Wenche Findal (red.), *Nordisk funksjonalisme. Det internasjonale og det nasjonale*, Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1995, 159-175.

Findal, Wenche. "Biografiske nøkler til Ove Bangs modernisme", i *Byggekunst* 77/4, 1995, 226-229.

Findal, Wenche. *Norsk modernistisk arkitektur. Om funksjonalismen*, Oslo: J.W. Cappelens forlag a.s., 1995.

Findal, Wenche. "Arkitekten Ove Bang og hans bidrag til norsk arkitekturhistorie", *Kunst og Kultur*, 75/3, 1992, 149-167.

Grønvold, Ulf. "Tolv år for funksjonalismen", i *Byggekunst* 77/4, 1995, 216-222.

Norberg-Schulz, Christian. "Fra nasjonalromantikk til funksjonalisme. Norsk arkitektur 1914-1940", Christian Norberg-Schulz, Trygve Nergaard, Even Hebbe Johnsrud og Alf Bøe (red.), *Norges Kunsthistorie*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S, 1983, bind 6, kap. 1.

"Ove Bang. Biografisk data, liste over prosjekter og utførte arbeider, indeks til Ove Bang i *Byggekunst*", *Byggekunst* 77, nr. 4, 1995, 223-225.

Hurley-Langseth, Karen. "Residensen til den amerikanske ministerråd. Hoffsjef Løvenskiolds vei 32", informasjonstekst utgitt av Den amerikanske ambassade, 2004.